ÎNȘOȚIREA RELIGIOASĂ ÎNTRE TRADIȚIE ȘI EVOLUȚIE, LEGISLAȚIE ȘI EDUCAȚIE

Maria A.Ureche *

Constantin N. Gheorghiu *

Abstract: *Wedding ceremony was the object of many analysis over time, particularly because of its importance in the life of many couples but also in society where people live their lives. Considering the legislative initiatives on family, not only in Romania, but also on an European level, this paper's aim is to analyse the wedding ceremony over time, respectively the evolution of wedding ceremony in Europe, including contemporary period. This institution of wedding ceremony was marked by periods of time when it manifested, but also by legislative decision markers which legitimized the state in one form or another. On an European level, without any patterns, there are similarities in lawmaking, but also in the characteristic particularities for each state. The links between any state and the church are proved to be essential, especially on the aspect of wedding ceremony.*

Keywords: *wedding ceremony, state, legislation, evolution.*

I. Aspecte evolutive în timp și spațiu privind cununia religioasă

Încă din Antichitate familia era considerată sanctuarul moralei prin care virtuțile private îi inițiau pe cetățeni pentru virtuțile publice, dispariția ei însemnând dispariția statului (a cetății greco-romane și a divinităților acesteia). Căsătoria era instituția care crea familia și asigura prosperitatea și siguranța statului.

În spațiul indo-european familia era piatra de temelie a comunității (având drept scop împărțirea bunurilor¹, apărarea și

* PhD, Senior lecturer, Faculty of Law and Social Sciences, “1 Decembrie 1918” University, Alba Iulia, Romania.

* Profesor de religie ortodoxă, Școala Gimnazială Gura Humorului, Suceava, Romania.

¹ Martine Segalen, *Historical Anthropology of the Family*, Melbourne, 2002, p. 13.

aducerea sacrificiilor pentru divinitățile casnice etc.), căsătoria reprezentând un ritual de trecere dar și de inițiere². În Imperiul Roman existau forme vechi de căsătorie care se finalizau prin achiziționarea lui *manus* adică trecerea soției sub autoritatea soțului sau al capului familiei; căsătoria prin sacrificiu către Jupiter-*confarreatio*; căsătoria prin vânzare imaginară-*coemptio*; căsătoria prin decizie liberă-*usus*. Asemenea tipologii ale căsătoriei le întâlnim și la popoarele din Orient: sumerieni, hitiți, egipteni etc.³

Ca și în spațiul oriental, lumea greco-romană considera căsătoria ca fiind strâns legată de familie și de cultul strămoșilor. La aceștia ritualurile erau îndeplinite de capul familiei fiind săvârșite în apropierea vetrei sacre dar și la mormintele străbunilor aflate în preajma locuinței familiei. Căsătoria în Grecia era un rit familial plin de semnificații religioase, fiind un acord între două familii, realizat de un intermediar care avea un rol sacru în această ceremonie. Acest acord nu avea nici o valoare juridică, nefiind transformat într-un contract.

Căsătoria era un rit de trecere concretizat în mai multe etape: prima etapă numită *εγγυσης*, consta într-un angajament prin care soțul se obliga să-și ia partenera de soție. Dacă renunța trebuia să înapoieze zestrea; a doua etapă consta în conducerea soției în casa soțului și aducerea de ofrande zeilor.

Prin urmare, familia antică avea o altă menire în comparație cu cea din secolul nostru, ea fiind alcătuită dintr-un grup de persoane care întreținea focul sacru și aducea sacrificii strămoșilor. Această mentalitate era întâlnită și la Herodot, care înlocuia termenul de *familie* prin cel de *casă*. Scopul căsătoriei consta și în nașterea de prunci, de preferință de parte bărbătească, care să continue ceremonia sacră și să ofere, în continuare, sacrificii strămoșilor, lucru care reiese din formula sacramentală: *Ducere uxorem liberum*

² Arnold von Ghennep, *The Rites of Passage*, London, 2004, p. 123-141.

³ Pierre Sauzeau, André Sauzeau, *La quatrième fonction: altérité et marginalité dans l'idéologie des Indo-Européens. Vérité des mythes*, Les Belles Lettres, Paris, 2012, p. 311.

*quaerendorum causa*⁴ iar la geçi prin παιδιων επ αρώτω γνησίων (a lua de soție pentru a dobândi copii)⁵. Faptul este evidențiat și de legile din cetățile grecești și romane, unde mai marii cetății trebuiau să aibă grijă ca nici o familie să nu rămână fără urmași și cultul familiei să dispară. Prin intermediul operelor sale, Cicero își îndemna conaționalii să se îngrijească de templele strămoșești⁶ pentru ca acestea să nu dispară iar celibatul era sancționat prin legislația vremii⁷. Bărbatul avea datoria să officieze cultul strămoșilor, el aparținând familiei și numai copiii săi legitimi, rezultați din căsătoria

⁴ James Parsons, *The Ancient Commonwealth*, în *American Law Register*, vol XX, Philadelphia, 1972, p. 477.

⁵ Menandru, *Dyskolos*, 842-844, apud Michael Fontaine, Adele C. Scafuro, *The Oxford Handbook of Greek and Roman Comedy*, Oxford University Press, New York, 2014, p. 623.

⁶ „Ad divos adeunto caste, pietatem adhibento, opes amovento. Qui secus faxit, deus ipse vindex erit. Separatim nemo habessit deos neve novos neve advenas nisi publice adscitos; privatim colunto quos rite a patribus <cultos acceperint>. <in urbibus> delubra habento. Lucos in agris habento et Larum sedes. Ritus familiae patrumque servanto. Divos et eos qui caelestes semper habiti sunt colunto et ollos quos endo caelo merita locaverint, Herculem, Liberum, Aesculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum, ast olla propter quae datur homini ascensus in caelum, Mentem, Virtutem, Pietatem, Fidem, earumque laudum delubra sunt, nec ulla vitiorum sacra sollemnina obeunto. Feriis iurgia <a>movento, easque in famulis operibus patratis habento, idque ut ita cadat in annuis anfractibus descriptum esto. Certasque fruges certasque bacas sacerdotes publice libanto <hoc> certis sacrificiis ac diebus” Marcus Tullii Ciceronis, *De Legibus Libri*, II, 19, ediție îngrijită de Iohannis Vahleni, Berolini, 1883, p. 93-94.

⁷ „Videtur igitur magistratus hanc esse vim ut praesit praescribatque recta et utilia et coniuncta cum legibus. Ut enim magistratibus leges, ita populo praesunt magistratus, vereque dici potest, magistratum esse legem loquentem, legem autem mutum magistratum... Censoris populi aevitates suboles familias pecuniasque censento, urbis templa vias aquas aerarium vectigalia tuento, populique partis in tribus describunto, exin pecunias aevitatis ordinis partiunto, equitum peditumque prolem describunto, caelibes esse prohibento, mores populi regunto, probrum in senatu ne relinquo. Bini sunt, magistratum quinquennium habento eaque potestas semper esto, reliqui magistratus annui sunt” Marcus Tullii Ciceronis, *op. cit.*, III, 2, 7, p. 162-167.

religioasă, puteau continua acest cult, trebuind să ofere strămoșilor prânzul funebru⁸.

Prin urmare căsătoria la romani și la greci avea un caracter sacru, de inițiere în cultul strămoșilor. Nu ni s-a păstrat nici un document privind căsătoria civilă, romanii și grecii nu cunoșteau termenul de ofițer de stare civilă. Actele pe care le încheiau la căsătorie erau dotale și cuprindeau zeastrea soției, care se putea despărți foarte ușor, prin refuzul de a oferi ofrande focului sacru și zeilor casei⁹. La greci, căsătoria (γάμος) era denumită și *τελος* care însemna *unire sacră*¹⁰ iar la romani era structurată în trei acte: *traditio*, *deductio in domum* și *confarreatio*¹¹. Soția era condusă în fața vetrei sacre unde Penații și străbunii a căror imagini erau păstrate sub forma unor măști din teracotă primeau libațiile. Aceasta mânca din *pani farreus*, simbolizând împărtășirea dreptului divin cu cel uman: “Nuptiae sunt divini juris et humani communicatio”¹². Căsătoria era pentru soție o transformare majoră, ea devenind *filiae loco*, aparținând familiei soțului¹³.

Astfel, în dreptul roman, căsătoria consta în transferul lui *manus*, membrii familiei fiind sub autoritatea lui *pater familias* (*pater* la romani fiind cel mai bătrân supraviețuitor al familiei) iar copiii legitimi (*matrimonium iustum*) erau sub aceeași autoritate paternă¹⁴. Astfel, familia ca număr de persoane era, prin lege, potrivit juristului Ulpian, subiectul puterii (*potestas*) unei singure persoane:

⁸ William Smith, *A Smaller Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, London, 1868, p. 250.

⁹ Graham Anderson, *Greek and Roman Folklore: A Handbook*, Greenwood Press, London, 2006, p. 147.

¹⁰ Henry George Liddell, Robert Scott, Henry Drisler, *A Greek-English Lexicon*, volumul IX, 1883, p. 1539.

¹¹ James Parsons, *op. cit.*, p. 470.

¹² Bruce W. Frier, Thomas A. J. McGinn, Thomas A. McGinn, *A Casebook on Roman Family Law*, Oxford University Press, New York, 2004, p. 89.

¹³ *Ibidem*, p. 288.

¹⁴ *Ibidem*, p.159, 298.

pater familias, mater familias (dacă soția era subiectul lui *manus*)¹⁵. Descendenții și cei care erau adoptați depindeau legal de *pater familias* fiind *alieni iuris*. După Ulpian, familia reprezenta legăturile între persoanele libere care aveau un strămoș comun. Juristul Gaius afirma că urmașii devenau *sui iuris* după moartea lui *pater familias* iar cel mai în vârstă descendent devenea imediat *pater*¹⁶.

În epoca imperială conceptul de căsătorie cuprindea și un contract dintre două persoane libere pe baza principiului *nuptiae consensu contrabentium fiunt* adică *consimțământul este cel care face nunta*. Astfel conviețuirea cu o femeie liberă nu însemna concubinaj ci căsătorie.

În această perioadă de început a creștinismului cetățenii romani creștini încercau să respecte legile Imperiului după cum reiese din *Epitola către Diognet*¹⁷. Deși în primele secole nu există nici un document care să ateste o slujbă a căsătoriei, totuși hotărâri ale sinoadelor cuprindeau canoane cu privire la căsătorie iar din

¹⁵ „Familiae appellatio refertur et ad corpores cuiusdam Familiae appellatio refertur et ad corporis cuiusdam significationem, quod aut iure proprio ipsorum aut communi universae cognationis continetur. Iure proprio familiam dicimus plures personas, quae sunt sub unius potestate aut natura aut iure subiectae, ut puta patrem familias, matrem familias, filium familias, filiam familias quique deinceps vicem eorum sequuntur, ut puta nepotes et neptes et deinceps. Pater autem familias appellatur qui in domo dominium habet, recteque hoc nomine appellatur, quamvis filium non habeat: non enim solam personam eius, sed et ius demonstramus: denique et pupillum patrem familias appellamus. Et cum pater familias moritur, quotquot capita ei subiecta fuerint, singulas familias incipiunt habere: singuli enim patrum familiarum nomen subeunt. Idemque eveniet et in eo qui emancipatus est: nam et hic sui iuris effectus propriam familiam habet. Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum: nam etsi patre familias habent, tamen omnes, qui sub unius potestate fuerunt, recte eiusdem familiae appellabuntur, qui ex eadem domo et gente proditi sunt”, apud *ibidem*, p. 18.

¹⁶ Brian K. Harvey, *Daily Life in Ancient Rome: A Sourcebook*, Indianapolis, 2016, p. 45-46

¹⁷ *Epitola către Diognet*, V, 1-10, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. de Pr. dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 413.

scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii reiese că existau anumite binecuvântări, căsătoria oficiindu-se după liturghie.

La sfârșitul secolului I și începutul secolului al II-lea creștinii încercau să se distanțeze de ritualurile păgâne, căsătorindu-se cu aprobarea și binecuvântarea episcopului, după cum reiese din scrierile Sfântului Ignatie de Antiohia: „Fără episcop nu este îngăduit a se săvârși nici căsătoria. Trebuie ca cele ce se căsătoresc și cei ce se însoară să facă unirea lor cu aprobarea episcopului”¹⁸.

Caracterul sacru al căsătoriei era evidențiat și de Tertulian care afirma că o căsătorie realizată fără aducerea la cunoștința episcopului constituia o abatere gravă, taina căsătoriei era pecetluită prin Jerfa Euharistică.

Continuând concepția Sfântului Apostol Pavel prin care căsătoria simboliza unirea dintre Mântuitorul Iisus Hristos și Biserică (Efeseni 5, 32), Părinții Bisericii considerau tinerii căsătoriți drept un singur trup în care sălășluia Duhul Sfânt.

După edictul de la Milano (*Edictum Mediolanense*) din 313 și libertatea acordată creștinismului încep să apară locașuri de cult, creștinii putând participa la slujbele Bisericii. Astfel căsătoria trece de la un simplu ritual familial la un ritual creștin constând, în funcție de provincia imperială, din binecuvântarea episcopului sau a preotului, din *velatio nuptialis* - înmânarea voalului după cum afirma Sfântul Ambrozie, din *στέφανωμα* (încoronare) în Orient, care însemna victoria tinerilor asupra patimilor, după cum afirma Sfântul Ioan Gura de Aur, patriarhul Constantinopolului sau din *dextrarum iunctio* (intrarea mirilor în camera nupțială)¹⁹ în Apus etc.

În secolul al IV-lea este atestată ceremonia binecuvântării coroanelor. Acesta era un obicei practicat în Grecia prin care tatăl, după ce-și dădea fiica în căsătorie, pune pe capetele tinerilor câte o coroană ca simbol al victoriei. În Armenia, în timpul patriarhului

¹⁸ Sfântul Ignatie Teoforul, *Către Policarp*, 5, 1, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 188.

¹⁹ Jean Gaudémet, *Le mariage en Occident: les mœurs et le droit*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987, p. 228.

Narses cel Mare (363-372), preoții binecuvântau coroanele mirilor. Din Armenia această practică a trecut și în Capadocia unde era atestată la sfârșitul secolului al IV-lea. Potrivit Sfântului Vasile cel Mare și Sfântului Grigorie de Nazianz înaintea căsătoriei era oficiată logodna. Astfel logodna însemna consimtământul public al persoanei care era însoțit de o garanție a buneii credințe, *arrha sponsalicia* adică *arvună de logodnă*²⁰ urmată de schimbarea inelului, sărutul, unirea mâinilor și binecuvântarea coaroanei²¹. Sfântul Ioan Gură de Aur îi sfătuiește pe credincioși ca să meargă la preoți “și să se încheie căsătoria prin rugăciuni și binecuvântări”²².

Mutarea capitalei Imperiului de la Roma la Constantinopol, dar și problemele militare, demografice, sociale și economice cu care s-a confruntat Imperiul, au dus la o scădere a aplicării legislației imperiale și la o prevalare a dreptului cutumiar. Astfel știința juridică ca și disciplină de sine stătătoare dispăre, în darea legilor implicându-se imperatorul, autoritățile administrative locale sau episcopii.

În Imperiul de Răsărit era legiferată *arrha sponsalicia*, constând într-un contract legal și cu consecințe legale²³, căsătoria fiind împărțită în două secțiuni cuprinzând logodna (gr. *ἀρραβών*-dar, angajament, sau *μνῆστρα*-logodnă) și căsătoria propriu-zisă (gr. *στεφάνωμα* –încoronare)²⁴.

În timpul lui Justinian (527-565) exista deja obiceiul ca logodna să fie oficiată împreună cu căsătoria, împăratul dispunând prin Novelele 77 și 117 ca nobilii să treacă în contract *dotalicia*

²⁰ Gabriel Le Bras, Jean Gaudemet Sirey, *Histoire du droit et des institutions de l'Église en Occident*, volumul III, Paris, 1955, p. 523.

²¹ St. Gregory of Nazianz, *Lettres*, trad. P. Gallay, Paris, 1967, p. 122-123.

²² Pr. Lector Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, în *Ortodoxia*, nr. 1-2(1978), p. 310.

²³ Lucien Anné Desclée, *Les rites des fiançailles et la donation pour cause de mariage sous le Bas-Empire*, Louvain, 1941, p. 115.

²⁴ *Ibidem*.

*instrumenta*²⁵. Pentru cei săraci căsătoria era considerată validă dacă exista oficierea (*affectio nuptialis*) sau consimțământul (*consensus*)²⁶.

Justinian și-a dorit încă de la început, prin Novela 77, ca toți cetățenii creștini să-și înregistreze căsătoria la un *defensor ecclesiae* (*ἐκδικησι της εκκλησιας*)²⁷.

La sfârșitul secolului al VI-lea, căsătoria împăratului Mauriciu (582-602) oficiată de patriarhul din Constantinopol era prezentată în documentele vremii ca fiind o taină divino-umană (*θεανδρικων μυστηριον μετέδωκεν*)²⁸.

Leon al III-lea Isaurul (717-741) întărește caracterul sacru al căsătoriei afirmând că pentru cetățenii săraci care nu-și puteau permite încheierea unui contract, aceasta avea un caracter legal numai dacă existau consimțământul și binecuvântarea Bisericii²⁹. În *Ecloga* el distinge două maniere de căsătorie: căsătorie scrisă, înregistrată (*γαμος εγγράφως*)³⁰ și căsătorie nescrisă, neînregistrată (*γαμος αγραφος*), realizată în Biserică, prin declararea în fața preotului și cu binecuvântarea acestuia (*ἐ νεκκλησία...δι ευλογίας*)³¹. Astfel, în *Ecloga* 2.9.1 este prezentată viziunea imperială asupra căsătoriei, care era o unire indisolubilă a celor care trăiau în Domnul, bărbatul și femeia formând un singur trup³². Logodna nu mai avea caracterul de promisiune ci ea era un *matrimonium initiatum*. De asemenea Biserica, prin canonul 98 al sinodului Trulan (692) stabilea că o persoană nu se poate căsători cu altă persoană logodită cu

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Alexander P. Kazhdan ed., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. I, New York, 1990, p. 185.

²⁷ A. Arjava, *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford, 1996, p. 206-207.

²⁸ Theophylactus Simocattas, *Historiae*, I, 10, 2-4, ed. C. de Boor, Leipzig, 1887, p. 57.

²⁹ M. T. G. Humphreys, *Law, Power, and Imperial Ideology in the Iconoclast Era: C.680-850*, oxford, 2015, p. 71-73, 250-251.

³⁰ *Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri*, în *Collectio Librorum Juris Graeco-Romani*, ed. Carolus Eduardus Zachariae a Lingenthal, Lipsiae, 1852, p. 6-19.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, p. 20.

altcineva, considerând-o adulter³³. Tradiția este continuată și de împăratul Vasile I Macedoneanul (867-886) care dispunea ca taina cununiei să fie oficiată de către un preot în fața mai multor credincioși sau martori. În tratatul juridic al împăratului Vasile I, *Epanagoga*, existau două alternative pentru căsătorie: binecuvântarea și încoronarea (εἶτε δι' εὐλογίας εἶτε διὰ στεφανώματος)³⁴. Binecuvântarea ecleziastică devenea principalul criteriu pentru validitatea căsătoriei, contractul (διὰ συμβολαίου) fiind opțional pentru cei care nu erau creștini³⁵. În această perioadă misionarii greci din Bulgaria practicau binecuvântarea pentru cununie, această practică înlocuind celelalte forme legale³⁶.

Împăratul Leon al VI-lea (886-912) prin *Novela* 89 hotărâște ca binecuvântarea preotului să fie singura cale prin care căsătoria să fie validă, dând curs cutumei relizate de creștini încă primele secole³⁷. Astfel Leon al VI-lea considera omiterea legalizării căsătoriei religioase de către predecesorii săi drept indiferență³⁸. Logodna făcea parte din actul căsătoriei având consecințe canonice și legale. În *Novelă* sunt exprimate clar: “noi ordonăm căsătoria să fie confirmată prin evidența binecuvântării sacre” (“τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ιερᾶς εὐλογίας ἐρρῶσθαι”)³⁹. Cei care nu îndeplineau această procedură și se căsătoreau prin alte forme erau considerați concubini. Această hotărâre a împăratului Leon al VI-lea este întărită și în

³³ P. P. Joannou, *Discipline generale antique*, tome I, *Les canons des conciles oecuméniques (II-IX s.)*, Grottaferrata, 1982, p. 235.

³⁴ *Epanogoga* 16,1, în *Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri*, p.106-107.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Peter L'Huillier, *Novella 89 of Leo the Wise on Marriage: An Insight into its Theoretical and Practical Impact*, în „Greek Orthodox Theological Review”, vol. 32, nr. 2, 1987, p. 156.

³⁷ A. Dain, *Les Nouvelles de Leon VI le Sage*, Paris, 1944, p. 297. P. L'Huillier, *op. cit.*, p. 156-162; John Meyendorff, *Căsătoria perspectiva ortodoxă*, ediția a doua, traducere de Cezar Login, Cluj Napoca, Editura Renașterea/ Editura Patmos, 2012, p. 121.

³⁸ P. Noailles - A. Dain, *Les Nouvelles de Léon VI le Sage*, Paris, 1944, p. 295-296.

³⁹ P. L'Huillier, *op. cit.*, p. 158.

Novela 100. Această hotărâre era aplicabilă numai cetățenilor Imperiului exceptând sclavii.

Din secolul al X-lea Biserica ia hotărâri importante referitoare la căsătorie, prin patriarh și sinod, interzicând căsătoria a patra⁴⁰. Constantin al IX-lea Monomahul (1042-1055) a continuat tradiția predecesorului său printr-un τυπικόν, rezervând binecuvântarea nupțială episcopului sau preoților⁴¹.

În 1066 patriarhul Ioan al VIII-lea Xiphilinus a prezidat un sinod prin care situa slujba logodnei ca fiind obligatorie și trebuia săvârșită înaintea cununiei. Această hotărâre sinodală a fost introdusă în legea civilă în luna iunie a anului 1084, de către împăratul Alexios I Comnenul, care prin Novela 24 hotăra ca logodna să fie oficiată cu binecuvântarea preotului, separat de căsătorie, lipsa acesteia invalidând căsătoria⁴². Astfel logodna alături de căsătorie căpăta statut juridic, validând căsătoria. Prin Novela 35 împăratul hotăra ca toți locuitorii Imperiului (aici fiind incluși oamenii liberi și sclavii) să realizeze căsătoria în Biserică, deoarece este un singur Dumnezeu, o singură credință, un singur botez⁴³.

După căderea Constantinopolului sub turci în 1453, domnitorii țărilor române s-au erijat în continuatorii împăraților bizantini, adoptând ideea de *imperium in imperio*. Aceștia au preluat o parte din legislația bizantină și din canoanele ecleziastice, utilizau sigiliul cu vulturul bizantin bicefal, se căsătoreau cu domnițe din fostele dinastii imperiale, făceau numeroase donații mănăstirilor din Muntele Athos și ajutau patriarhia ecumenică și alte mănăstiri de sub stăpânirea otomană, asigurând azil politic refugiaților din Constantinopol și creând un climat de cultură elină la curțile lor. Domnitorii români erau reprezentați în iconografie cu coroană și

⁴⁰ Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, p. 76.

⁴¹ V. Grumel, *Les Regestes des actes du Patriarchat de Constantinople, Le patriarchat byzantin*, series I, Constantinople, 1936, 2; 923.

⁴² K. Ritzer, *Le Mariage dans les Eglises chrétiennes du Ier au IX siècle*, Paris, 1962, p. 179-190.

⁴³ P. L'Huillier, *op. cit.*, p. 158.

veșminte de basilei, fiind uniți de patriarhul ecumenic din Constantinopol⁴⁴. Această continuitate se observă și în titulatura de domn (lat. *dominus*) ca având o putere de sorginte divino-umană. La curțile lor, domnitorii români utilizau sistemul juridic bizantin, folosindu-se de *Ecloga* și de regulile juridice și ecleziastice ale călugărului grec Matthaïos Blastares: *Hexabiblos*, *Nomocanonul* și *Syntagma* (Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον τῶν ἐμπεριειλημένων ὑποθέσεων τοῖς καὶ ἱεροῖς κάνοσι)⁴⁵.

Adoptarea legilor bizantine în țările române s-a făcut mult mai ușor datorită caracterului lor general care cuprindea o îmbinare între dreptul fiscal, canonic, privat etc. Astfel sistemul juridic s-a caracterizat prin îmbinarea dreptului bizantin cu cel canonic și cutumiar, concretizat în 1632 printr-o traducere a acestora în limba română de către logofătul Eustatie sub titlul de *Pravila aleasă*⁴⁶ și

⁴⁴ Nicolae Iorga, *Byzance après Byzance, Continuation de l'Histoire de la vie byzantine*, Bucarest, 1971, p. 253-275; idem, *Vasile Lupu ca următor al împăraților de Răsărit în tutelarea Patriarhiei de Constanlinopole și a Bisericii ortodoxe*, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913-1914), p. 207-210; idem, *Muntele Athos în legătură cu țările noastre*, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913-1914), p. 448-515; idem, *Fundațiile religioase ale domnilor români în Orient*, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913-1914), p. 863-870; idem, *Donățiile românești pentru mănăstirile din Marea Marmara*, în *Revista istorică*, nr. 7(1921), p. 143-147 ; idem, *Legăturile românești cu Muntele Sinai*, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 3 (1932-1933), p. 335-346; idem, *Domnitorii români Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu în legătură cu patriarhii Alexandnei*, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, seria a III-a, nr. 13 (1932-1933), p. 140-147; Valentin A. Georgescu, *L'idée impériale byzantine et la réaction des réalités roumaines (XIVe-XVIIIe siècle). Idéologie politique, structuration de l'Etat et du droit*, în *Byzantina*, nr. 3 (1971), p. 325; idem, *Byzance et les institutions roumaines jusqu'à la fin du XV e siècle*, în *Actes du XIVe Congrès international des études byzantines*, Bucarest, 1971, p. 103-145.

⁴⁵ Pan. J. Zepos, *Byzantine Law in the Danubian Countries*, în *Balkan Studies*, 7 (1966), p. 343-356.

⁴⁶ Cartea este intitulată: *Pravilă aleasă, scoasă și tocmită și dentru multe svinte scripturi cercată și găsită, carea de toți preaițelepții și bunii credincioși iastecinstită și priimită, pentru că îndeamnă pre toți pravoslavnicii spre*

care cuprinde mai multe reglementări juridice privitoare la logodnă și căsătorie care erau făcute în Biserică precum și interzicerea anumitor grade de rudenie la căsătorie⁴⁷. Această carte a stat la baza unei alte opere a mitropolitului Varlaam, *Șapte Taine*, apărută la Iași, în 1744 și care confirmă sacralitatea oficierei căsătoriei.

Căsătoria a continuat să fie o taină divino-umană, un contract religios această concepție fiind întărită și prin hotărârile sinodului de la Trei Ierarhi din Iași, ținut în anul 1642, în timpul domnitorului Vasile Lupu. Membrii sinodului hotărau ca slujba cununiei să fie ținută în Biserică, deoarece aceasta este o taină.

În anul 1646 a fost tipărită, la Trei Ierarhi, *Pravila* lui Vasile Lupu intitulată *Carte românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe unde există numeroase dispoziții*

cunoștiința vieții și celor nedepriș cu tocmala creștinătății, tuturor le arată în toate fealiurile calea pocăinții și celora ce pre ceastă lume poftesc să lăcuiască de toate pre voie, le spune cum la ceea de apoi vor să fie sufletele lor la mare nevoie și pentru îndrăznire să vor aduce pre sine la mare perire și cu nesocotința vor să-ș pîiardză toată nevoința, pentru că ceia ce nu vor îmbla pre urma cestora dumnedzăiești învățături, aceia vor să fie ca o turmă de oi fără de păstori, cum scrie și Svânta Evanghelie: Că oile ceale de turmă înțeleg și cunosc glasul păstoriului său, apud Lucian Predescu, Contribuție la viața și opera lui Dragoș-Eustratie Logofătul, în „Glasul Bisericii”, nr. 28 (1969), nr. 9–10, p. 1027–1069; Alin-Mihai Gherman, Profil cultural. Eustratie Logofătul, în Un veac de aur în Moldova (1643–1743), București-Chișinău, 1996, p. 135–164.

⁴⁷ Pravila cuprinde următoarele capitole privitoare la căsătoria în Biserică preluate din scrierile lui Matthaios Blastares, Balsamon și Harmenopulos: „Pentru nunta, când va să facă neștine, cumu să cade să fie amândoo obrazele deopotrivă, ce să dzice de o vârstă, după cum scrie pravila; Pentru rândul nuntei, cum nu să cade pre svântul Postul cel Mare ca să să facă, nice o tocmală sau altă legătură”; Pentru nunta cea dintâiu și ce iaste nunta și pentru nunta ce să chiamă cu leage; Pentru tocmala nuntei ce să face fără de blagoslovenia arhiereului și fără de alte molitve și svințiri, ce să fac la nuntă” apud idem, *Câteva observații despre Pravila aleasă a lui Eustratie Logofătul*, în *Revista Română*, anul LX, nr. 1 (2011), p. 74.

privind familia, statutul juridic al căsătoriei și acordarea de penitențe de către Biserică⁴⁸.

În Țara Românească a fost tipărită sub îndrumarea lui Michele Moxalio, *Pravila Mică (Parvus Codex Iuris)*, tipărită la mănăstirea Govora, în anul 1640. Aceasta cuprindea învățături privitoare la gradele de rudenie și la căsătorie care trebuia să se facă în Biserică după taina Spovedaniei și numai cu “blagoslovcenie” (glava 90)⁴⁹.

După mai bine de un deceniu apare, la Târgoviște, *Pravila Mare* sau *Îndreptarea Legii cu Dumnezeu*, un amplu cod de legi de inspirație bizantină, după nomocanoanele lui Manuil Malaxos, Matthaios Blastares și Alexie Aristen, fiind traduse din limba greacă de Andrei Panoneanu, Pantelimon Ligardi și Ignatiu Petrizi, cuprinzând norme de drept civil și penal dar și canoane bisericești. Astfel în glava 198 se hotărăște că: “se mai chiamă însurarea căce că se împreună și se fac amîndoi un trup, după cum au zis domnul nostru Isus Hristos, cu molitve și cu cununie pre leage de la preot”⁵⁰.

Potrivit mitropolitului Andrei Șaguna căsătoria era taina care se săvârșea în Biserică, înaintea preotului și a credincioșilor, validitatea căsătoriei ținând de respectarea canoanelor bisericești⁵¹.

Conform *Codului de legi* al domnitorului Ioan Gheorghe Caragea (1812-1818), apărut în 1818, starea civilă a fiecărui cetățean

⁴⁸ *Carte românească de învățătură 1646*, ediție îngrijită de Andrei Rădulescu, București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1961, p. 257. Aceste canoane sunt întâlnite și în *Manualul* lui Manuil Malaxos dar și în *Pravila aleasă* a logofătului Eustatie din 1632 care era în uz la acea vreme.

⁴⁹ *Pravila bisericească numită cea mică*, în *Colecțiune de legiurile României vechi și celei noi*, ed. de Ioan M. Bujoreanu, vol. III, București, Tipografia Academiei Române, 1885, p. 111

⁵⁰ *Îndreptarea Legii 1652*, colecție îngrijită de Acad. Andrei Rădulescu, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1962, p. 195.

⁵¹ „Validitatea căsătoriei atârna de la observarea prescrierilor bisericești și civile, care sunt astfel de momentoase, încât neobservându-se acelea, căsătoria este invalidă și ilegală, și trag după sine și nimicirea căsătoriei” apud Andrei Șaguna, *Compendiu de drept canonic al unei Sântei Sobornicești și Apostolești Biserici*, ed. a III-a, Sibiu, 1913, p. 53.

al Țării Românești se păstra în registre de către mitropolie și episcopii eparhioți, fiind completate de preoți și protopopi:

„Art. 1 Înscrisurile stării civile slujesc spre dovada celor trei mai de frunte întimplări ale vieții omului, adică a nașcerii, însurării și morții sale. Curata știință a acestor întimplări este neapăratu de trebuință ca se se cunoscă starea civilă a fiecărui omu, adică locul și rangul ce ține elu între cei-l'alți cetățeni și în familia sa ... Deci de acum înainte se va ține în totu cuprinsulu Valachiei condici pentru starea civilă.

Art. 2 Îngrijirea acestei părții este a Mitropolitului și a Episcopilor eparhioți, quare vor priveghea strașnicu ca protopopi și preoți să o severșiască cu totă scumpetatea cea cerută de pravilă.

Fie-ce preotu va fi îndatoratu să alcăiescă înscrisurile nașcerii, însurării și a morții celor din enoria sua. Aceste înscrisuri vor coprinde anulu, luna și dio-a întru quare se vor alcătui, numele, porecla, locașulu, versta și meseria tutulor celor ce se vor numi într 'ensele; în urmă se vor iscăli de preotu și de părțile interesate”⁵².

În *Codica țivilă a Principatului Moldovei*, publicată inițial în limba greacă (*Κώδιξ πολιτικός του πριγκιπάτου της Μολδαβίας*) la Iași, în anul 1816 sub patronajul domnitorului Scarlat Calimach, tradusă și revizuită la solicitarea logofătului domnesc Costache Conachi care a prezidat o comisie compusă din Petrache Asachi, președintele tribunalului din Botoșani și juriștii Christian Flechtenmacher și Damaschin Bojinca⁵³, în Partea I, intitulată *Pentru dritul persoanelor*, logodna era considerată ca fiind legală numai dacă era săvârșită în cadrul slujbei cununiei (ιερολογία-ierologhia):

„Art. 64. Logodna este făgăduința pentru următorea însoțire, și se face desăvârșită seú ne-desăvârșitú. Art. 65. Desăvârșitú se face prin ierologie, și are mai totú aceeași putere ca ênsuși cununia neputêndu-se deslega fără de câtú pentru cuviinciosă pricină.

66. Nedesăvârșitú se face prin góle tocmele și dare de arvună atunci cândú nu urmêză vre uă legiuită îndétorire spre neapêrată săvêșirea

⁵² *Legiuirea Caragea*, Tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, București, 1865, 205-206.

⁵³ Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiurile României câte s au promulgatu pene la finele anului 1870*, Noua Typographie a Laboratoriloru Români, Bucuresci, 1873, p. 556.

nunței, ci pricinuesce numai, pagubă logoditei persoane acei ce se lapădă de cununie fără cuviincioasă și drăpță pricină”⁵⁴.

În *Manualu de pravila bisericească seu legiuri trase din canónele Sfinților Apostoli, ale Sfintelor Sobóre și ale altor Sfinți Părinți* editat 1851, în în subcapitolul despre *nuntă și formele ei* se preciza că:

„Nunta este uă taină prin care două fețe învoite adică bărbat și muere se unesc de biserică ca să trăiască în totă viața lor împreună spre rodire de fii. Nunta nu se săvêrșesce de cătă cu priimirea amândurora fețelor și binecuvântarea părinților lor. Fiind că acestă unire se ține și se întăresce prin dragoste și religie, persoanele învoite trebuie să mărturisescă aplecarea unuia către altul și să împlinescă formele cerute de biserică. Orî-ce bărbat înse vrënd a intra în nunta legiuită trebuie mai nainte de tote să aibă calitățile cerute de biserică pentru a se însura”⁵⁵.

După publicarea *Codului Civil* al lui Alexandru Ioan Cuza, căsătoria devenea un act civil, fiind oficiată de către funcționari publici ca ofițeri de stare civilă, cu toate că, în acea perioadă, în multe state europene (Grecia Rusia, Bulgaria, Muntenegru, Scoția etc.), căsătoria rămânea un act religios.

„Art. 49 Înaintea celebrării căsătoriei oficiărul stării civile va face două publicațiuni, în interval de opt zile, în di de Duminică, înaintea ușei biserice enorie și la ușa casei comunale.

Aceste publicațiuni și actul ce se va încheia întru acesta, vor cuprinde prenumele, numele profesiunea și domiciliul ambor fiitorilor soți, calitatea lor de majori sau minori, și prenumele, numele, profesiunea și domiciliul taților și mamelor. Acest act va mai cuprinde și zilele, locul și ora în cari s'au făcut publicațiunile; el se va înscrie pe un singur registru, care va fi numerotat și, parafat, precum este prescris la articolul 28, și care la finele anului urmeză a se depune la grefa tribunalului de ântâia, instanță. ...

Art. 61. În ziua otărâtă de părțile ce voescă a se însoți, după expirarea termenului de publicațiuni, oficiărul stării civile, în casa comunale, în prezența de patru marturi, rude sau străini, va da cetire părților de actele sus menționate, relative la statul civile al părților și la

⁵⁴ *Ibidem*, p. 562.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 798.

formalitățile căsătoriei, și le va ceti capitolul VI, alături titlulul Despre căsătorie, Despre drepturile și datorie e respective ale soților; el va interpela pe fiitorii soți precum și persoanele cari autorisază căsătoria, de voru fi de față, să declare dacă s'a făcut vre-unu contract de căsătorie și, la casu de afirmativă, data acestui contract, precum și numele și residința autorității, care l'a legalizat. Oficiarul stării civile va priimi, după acesta, declarațiunea fiă-cării părți, una după alta, că voescu a se căsători. Elu va pronunța în numele legii că părțile sunt unite prin căsătorie și va redege îndată, actul despre acesta”⁵⁶.

Prevederile importante privind căsătoria din Codul civil al lui Cuza au rămas neschimbate până în perioada comunistă.

În ceea ce privește Transilvania și Bucovina de sub stăpânire străină a fost aplicată legislația austriacă. Dacă la început statul sprijinea Biserica în oficierea căsătoriilor, Iosif al II-lea sub influența iluminismului protestant, reformează statul și diminuează competențele ecleziastice privitoare la căsătorie și divorț, trecându-le în sfera administrației civile. Încă din 1786, printr-un decret imperial privitor la regimul căsătoriilor din Transilvania, caracterul sacru al acestora era omis fiind considerate un simplu contract civil. Legea a fost abrogată după moartea lui Iosif al II-lea (20 februarie 1790) și până în 1894 statul a colaborat cu Biserica în ceea ce privește legislația căsătoriei, lucru care reiese și din: *Legea căsătoriilor* (1850), *Codul civil austriac* (1853), *Legea despre căsătoriile catolicilor în Imperiul Austriac* (1856). De la 1 octombrie 1895 în Transilvania au fost introduse registrele de stare civilă care erau păstrate de funcționarii publici subordonați prefectului comitatului care verifica și legaliza aceste registre până în 1904 când aceste atribuții au fost transferate în sarcina notarului. După Unirea din 1918 a fost introdusă treptat, legislația din Principate⁵⁷.

⁵⁶ Alecsandru Ion I., *Codice civile*, București, Imprimeria Statului, 1865, p. 12-14.

⁵⁷ Mircea Brie, *Reglementări juridice privitoare la familie în legislația austriacă și maghiară din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, în vol. *Politici imperiale în estul și vestul spațiului românesc*, Editura Universității din Oradea/Editura Cartdidact, Oradea/Chișinău, 2010, p. 301-310.

II. Căsătoria religioasă în state membre UE

În *Cehia*, căsătoria religioasă oficiată, în condițiile prevăzute de lege, de autoritățile bisericești autorizate în acest scop are efecte legale. Bază legală o constituie Legea familiei⁵⁸. În procedura preliminară, obligatorie în fața organelor statului se examinează îndeplinirea condițiilor legate de capacitatea de a încheia căsătoria, precum și existența sau inexistența unui obstacol legal la căsătorie spre exemplu o altă căsătorie sau consangvinitate. Căsătoria religioasă se oficiază de persoana autorizată de orice biserică sau societate religioasă înregistrată de stat, în prezența persoanelor care urmează să se căsătorească și a 2 martori. În termen de 3 zile lucrătoare de la oficierea căsătoriei, preotul oficiant are obligația de a înregistra căsătoria la biroul de stare civilă competent teritorial. Ofițerul de stare civilă înregistrează căsătoria în registrul căsătoriilor și eliberează soților certificatul de căsătorie.

Căsătoria se încheie pe baza consimțământului liber și complet al bărbatului și al femeii referitor la încheierea acesteia. Declarația se face în fața funcționarului municipal la biroul de stare civilă sau în fața unei autorități bisericești. Declarația se face public, în cadrul unei ceremonii, în prezența a 2 martori. Cu privire la căsătoria religioasă, aceasta se oficiază în locul stabilit de reglementările bisericii iar în cazul în care viața unuia dintre logodnici este în pericol, căsătoria poate avea loc în orice alt loc.

În *Cipru*, căsătoria religioasă are validitate legală și se oficiază conform normelor canonice ale bisericii, cu respectarea prevederilor legale cuprinse în Constituție și în Legea 104(I)2003 privind căsătoria. Astfel, conform Constituției⁵⁹, în baza art.22, dacă viitorii soți aparțin Bisericii ortodoxe grecești sau aceleiași comunități religioase, căsătoria este guvernată de prevederile din Constituție. În situația în care doar unul din viitorii soți aparține Bisericii ortodoxe grecești, iar celălalt nu aparține acestei Biserici și

⁵⁸ http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Cz_1-94-63.pdf (accesat în ianuarie 5, 2016)

⁵⁹ <http://www.kypros.org/Constitution/English/> ((accesat în ianuarie 13, 2016)

nu este membru al Comunității Turcești, căsătoria este guvernată de Legea 104(I)/2003 privind căsătoria. Totuși, viitorii soți pot opta pentru căsătoria reglementată de Constituție. Dacă unul din viitorii soți aparține unui grup religios, iar celălalt nu aparține aceluiași grup religios și nu este membru al Comunității Turcești, căsătoria este guvernată de Legea 104(I)/2003 privind căsătoria. Totuși, părțile pot opta pentru căsătoria reglementată de Constituție. Dacă nici unul din viitorii soți nu aparține Bisericii ortodoxe sau unui grup religios și nici Comunității Turcești, căsătoria este guvernată de Legea 104(I)/2003 privind căsătoria.

În art. 3 al Legii 104(I)/2003, căsătoria semnifică *uniunea, prin contract matrimonial, dintre o femeie și un bărbat, celebrată de un ofițer de stare civilă în conformitate cu prevederile acestei legi sau de un cleric autorizat*⁶⁰ în conformitate cu canoanele Bisericii ortodoxe grecești sau ale doctrinelor cultelor religioase recunoscute de Constituție. Căsătoria se oficiază prin declararea simultană a consimțământului la căsătorie de către persoanele care intenționează să se căsătorească și citirea de către ofițerul de stare civilă a textului legal în acest sens. Declarația se face în public și formal, în prezența a cel puțin 2 martori, în fața ofițerului de stare civilă, care are obligația de a întocmi certificatul relevant. Imediat după celebrarea căsătoriei, ofițerul de stare civilă emite, un certificat, în 3 exemplare, semnat de el însuși, de părți și de cel puțin 2 martori. Un exemplar se înmânează părților la căsătorie, al doilea se transmite, în termen de 7 zile, registratorului și cel de-al treilea se îndosariază la registrul ținut de registratorul de căsătorii. De remarcat faptul că, la cererea persoanei în cauză, certificatul de căsătorie poate fi emis în limba engleză. Locul desfășurării ceremoniei căsătoriei poate fi ales de miri

⁶⁰ Ministrul de interne poate înregistra, la cerere, clerici nou autorizați sau recunoscuți de orice religie, cult sau organ religios, după verificarea efectuată de șeful cultului recunoscut căruia îi aparțin. Numele clericilor autorizați se înregistrează într-un registru special și se publică în Gazeta Oficială a Republicii în luna ianuarie a fiecărui an. În orice moment, ministrul de interne poate radia din registru numele clericului autorizat, în colaborare cu șeful cultului căruia îi aparține clericul în cauză.

și poate fi la sediul municipalității sau la locul indicat de orice alt ofițer de stare civilă⁶¹.

În *Danemarca*, căsătoriile religioase sunt guvernate de *Legea privind încheierea și desfacerea căsătoriei*⁶². Căsătoriile religioase au efecte civile legale și pot fi oficiate, în condițiile legii, în cadrul celor 3 categorii de comunități religioase: Biserica evanghelică luterană (Biserica Națională), comunitățile religioase recunoscute și autorizate, alte comunități religioase și societăți cu caracter religios. Fiecare dintre acestea este guvernată de prevederi legale specifice. Ceremonia de căsătorie se desfășoară obligatoriu în prezența a cel puțin 2 martori. Căsătoriile religioase oficiate în afara Bisericii evanghelice-luterane pot fi celebrate de preoții special autorizați în acest scop de Ministerul pentru probleme religioase, autorizarea reprezentând o condiție de validitate a efectului legal al căsătoriei religioase.

În *Finlanda*, căsătoria religioasă este guvernată de prevederile Legii privind căsătoria⁶³, precum și de normele religioase proprii Bisericii evanghelice luterane, Bisericii ortodoxe grecești sau comunității religioase din care fac parte viitorii soți. Biroul de stare civilă are obligația de a verifica existența sau inexistența impedimentelor legale la căsătorie. De asemenea, verificarea impedimentelor la căsătorie poate fi efectuată de parohia Bisericii evanghelice luterane sau a Bisericii ortodoxe grecești, dacă viitorii soți sau unul dintre aceștia aparțin Bisericii respective. Dacă persoana care examinează impedimentele la căsătorie constată că nu există nici un impediment legal la căsătorie, aceasta eliberează un certificat în acest sens. Certificatul se eliberează după expirarea unui

⁶¹ Orice persoană care, cu bună știință, oficiază sau pretinde că oficiază o căsătorie fără a avea competența legală în acest sens, comite o infracțiune și este sancționat cu închisoare de până la 5 ani, cu amendă de maximum 8.500 € sau cu ambele pedepse.

⁶² The Formation and Dissolution of Marriage Act, http://host.uniroma3.it/progetti/cedir/cedir/Lex-doc/Dk_marrig.pdf (accesat în februarie 3, 2016)

⁶³ <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1929/en19290234.pdf> (accesat în februarie 10, 2016)

termen de 7 zile de la depunerea cererii de examinare a impedimentelor la căsătorie. Totuși, dacă există motive întemeiate, certificatul poate fi eliberat mai devreme. Ceremonia de căsătorie, atât civilă cât și religioasă, se desfășoară în prezența rudelor sau a altor martori. Ceremonia religioasă poate fi oficiată într-o biserică evanghelică luterană, într-o biserică grecească ortodoxă sau într-o altă comunitate religioasă căreia Ministerul Educației i-a aprobat licența de oficializare a căsătoriilor.

În *Germania*, până în anul 2009, conform art.1310 din Codul civil, căsătoria civilă era obligatorie. De la 1 ianuarie 2009, conform modificărilor aduse Legii privind starea civilă, căsătoriile religioase au efecte legale. Pentru prima dată după 134 de ani, căsătoria religioasă nu trebuie precedată de căsătoria civilă. Efectele legale ale căsătoriei religioase sunt mai restrânse față de cele ale căsătoriei civile. Astfel, cuplurile căsătorite religios nu beneficiază de dreptul de moștenire sau pensie alimentară în caz de divorț și nici de facilitățile fiscale acordate persoanelor căsătorite civil.

În *Grecia*, în baza art.1367 din Codul civil⁶⁴, căsătoria poate fi oficiată atât de autoritățile civile competente, cât și de autoritățile religioase. Până în 1982, când a fost adoptată Legea nr.1250⁶⁵, care a introdus validitatea căsătoriei civile, numai căsătoria religioasă avea efecte legale. Căsătoria religioasă poate fi oficiată de preotul bisericii ortodoxe sau de oficiantul unei alte religii recunoscute în Grecia. Preotul ortodox care oficiază căsătorii trebuie abilitat în acest sens de către autoritățile competente ale bisericii. Independent de forma căsătoriei, civilă sau religioasă, fiecare din viitorii soți trebuie să depună dosarul de căsătorie la primăria locului de domiciliu. În aceeași zi, cererea de căsătorie este afișată la sediul primăriei. Dacă viitorii soți domiciliază într-un oraș mare, dosarul trebuie să cuprindă și un exemplar al ziarului local aferent domiciliului solicitantului, în care s-a publicat anunțul de căsătorie. În cazul existenței unui

⁶⁴ Commission Internationale de l'État Civil, *Guide pratique international de l'état civil - Grèce*

<http://www.ciecl.org/GuidePratique/index.htm> (accesat în februarie 18, 2016)

⁶⁵ Legea nr.1250/1982 privind căsătoria

impediment la căsătorie sau al neîndeplinirii unei condiții legale, orice persoană poate face opoziție la căsătorie. Opoziția, însoțită de elementele de motivare, se face în termen de o săptămână de la publicarea cererii de autorizare a căsătoriei. După constatarea îndeplinirii condițiilor legale necesare pentru încheierea căsătoriei și după efectuarea publicității, viitorilor soți li se eliberează autorizația de căsătorie.

Orice căsătorie religioasă⁶⁶ trebuie transcrisă în registrele de stare civilă, pe baza prezentării certificatului eliberat de preotul care a oficiat căsătoria, în termen de 40 de zile de la data celebrării acesteia. Funcționarul de stare civilă poate înregistra căsătoria și după expirarea acestui termen, în cel târziu 3 luni de la oficierea căsătoriei. Conform art.31 din Legea nr.344/1976⁶⁷, certificatul de căsătorie trebuie să conțină, suplimentar datelor prevăzute de lege pentru toate actele de stare civilă, unele informații, spre exemplu, în cazul căsătoriei religioase, sunt indicate religia și ritualul celebrării, numele și prenumele preotului care a oficiat căsătoria, precum și referințele privind autorizația de încheiere a căsătoriei. Deși legea din 1982 a anulat unele din impedimentele la căsătorie prevăzute de Codul civil, pentru căsătoria religioasă, Biserica Greciei a hotărât menținerea mai multor impedimente. De exemplu, sunt considerate impedimente la căsătoria religioasă: faptul că unul din viitorii soți nu este ortodox; existența a trei căsătorii anterioare; apariția, după creștinare, între viitorii soți, a unei relații strânse de afinitate; faptul că viitorii soți au fost condamnați pentru adulter, prin hotărâre judecătorească (deși adulterul nu mai este incriminat de legea penală); interdicția la căsătorie aplicată preoților și călugărilor; dreptul unei femei de a se recăsători numai după expirarea unui termen de 10 luni de la desfacerea căsătoriei anterioare.

⁶⁶ Charalambos K. Papastathis, *Greece: A Faithful Orthodox Christian State. The Orthodox Church in the Hellenic Republic*, International Center for Law and Religious Studies
<http://www.iclrs.org/content/blurp/files/Greece.2.pdf> (accesat în februarie 23, 2016)

⁶⁷ Legea nr.344/1976 privind actele de stare civilă. A se vedea și Decretul prezidențial nr.850/1976 privind modalitățile de aplicare a Legii nr.344/1976

În *Irlanda*, cuplurile se pot căsători civil sau religios. Căsătoria religioasă este recunoscută de lege ca fiind un contract civil. Baza legală o regăsim în legea din anul 2004 privind înregistrarea civilă⁶⁸. Căsătoria religioasă se încheie conform tradițiilor și ritualurilor comunității religioase căreia îi aparțin viitorii soți, cu respectarea condițiilor prevăzute de legea civilă. Căsătoria religioasă poate fi oficiată numai de episcopul, pastorul sau preotul înregistrat în Registrul oficianților de căsătorii ținut de Biroul general de stare civilă și autorizat în acest scop de registratorul general. În registru figurează atât ofițerii de stare civilă, cât și membrii comunităților religioase nominalizați de acestea ca oficianți de căsătorii. Ceremonia religioasă trebuie să se desfășoare în prezența a 2 martori care au împlinit vârsta de 18 ani, într-o biserică sau așezământ religios autorizat, certificat sau înregistrat pentru oficierea căsătoriilor. De regulă, căsătoria în bisericile catolice, are loc în biserica din parohia miresei.

Cu 3 luni înainte de data căsătoriei, viitorii soți trebuie să notifice personal intenția de căsătorie la biroul de stare civilă teritorial competent. Neîndeplinirea acestei condiții are ca efect invalidarea căsătoriei. Dacă la oficiul de stare civilă se trimite o singură notificare, aceasta trebuie semnată de ambii viitori soți. De asemenea, în fața funcționarului de stare civilă, fiecare din viitorii soți semnează o declarație privind inexistența impedimentelor la căsătorie. În cazul în care constată că au fost prezentate toate informațiile necesare și că nu există nici un impediment la căsătorie, funcționarul de stare civilă înmânează fiecăruia din viitorii soți formularul de înregistrare a notificării intenției de căsătorie. În momentul celebrării căsătoriei, formularul document se prezintă oficianțului. Formularul, semnat de ambii soți, de cei 2 martori și de oficiant imediat după încheierea ceremoniei religioase, se trimite, în termen de o lună, pentru înregistrare, la biroul de stare civilă.

⁶⁸

Civil

Registration

Act,

<http://www.irishstatutebook.ie/2004/en/act/pub/0003/index.html>

(accesat în

februarie 29, 2016)

În *Italia*, până în anul 1929, anul încheierii Tratatului (Concordatului) dintre Sfântul Scaun și Republica Italiană, din cauza separației rigide dintre Biserică și Stat, căsătoria religioasă nu era recunoscută de către stat. Conform art.8 din Tratat (Recunoașterea căsătoriei), preotul catolic care oficiază căsătoria religioasă are competența de a elibera certificatul de căsătorie, care, ulterior, se depune la registratura municipală. Căsătoria religioasă este validă din momentul oficierei religioase, nu din momentul eliberării certificatului. Tratatul prevede impedimentele canonice la căsătorie, precum și condiția publicității căsătoriei la primărie. Căsătoria religioasă catolică se desfășoară conform unei proceduri similare cu cea a ceremoniei civile de căsătorie. Căsătoria religioasă trebuie transcrisă în registrul de stare civilă al statului. Transcrierea conferă căsătoriei efecte legale iar în absența transcrierii, căsătoria nu are efecte civile.

Încheierea căsătoriei este precedată de publicarea anunțului privind intenția de căsătorie de către funcționarul biroului de stare civilă competent teritorial. Cererea de publicitate se face de viitorii soți. La depunerea cererii, se depun documentele necesare dovedirii libertății matrimoniale precum și o declarație pe proprie răspundere privind inexistența gradelor de rudenie. Anunțul privind intenția de căsătorie este afișat la primărie pe o perioadă de minimum 8 zile, care trebuie să includă două duminici succesive. Dacă nu se primește nici o notificare de opoziție la căsătorie și nu sunt impedimentelor la căsătorie, viitorilor soți li se eliberează un certificat în acest sens. Bisericile catolice impun cerința ca ambele părți să fi fost creștinate și confirmate ca membri ai bisericii catolice. De asemenea, viitorii soți trebuie să urmeze un curs prematrimonial religios, curs care durează cel mult 2 luni și este organizat de biserică.

În cazul căsătoriei celebrate conform dreptului canonic, preotul catolic oficiant are și calitatea de funcționar de stare civilă al statului. Ca parte a ceremoniei, în fața cuplului și a martorilor oficiali, acesta citește drepturile și îndatoririle soților, așa cum apar în Codul civil. După încheierea ceremoniei, preotul eliberează, în 2 exemplare, certificatul de căsătorie, semnat de ambii soți și de martori. Un exemplar se înmânează soților, iar cel de-al doilea este

trimis, în termen de 5 zile, la biroul de stare civilă teritorial competent, în vederea înregistrării. Transcrierea în registru a căsătoriei se face în 24 de ore de la primirea documentului și este notificată preotului oficiant.

În *Letonia*, conform art.51 din Codul civil⁶⁹, viitorii soți care aparțin uneia din religiile: evanghelice luterane, romano-catolice, ortodoxe, vechi credincioși, metodiste, baptiste sau adventiste de ziua a 7-a pot fi căsătoriți religios de preotul autorizat, în acest scop, de liderul comunității religioase în cauză. Dacă nu au fost ridicate obiecții la căsătorie sau dacă acestea au fost respinse, căsătoria poate fi oficiată la oficiul de stare civilă sau, pe baza cererii privind intenția de a se căsători care conține o notiță referitoare la publicitate, poate fi oficiată de preotul unei biserici sau la un alt oficiu de stare civilă. Oficierea căsătoriei este guvernată de prevederile Codului civil și ale Legii privind starea civilă⁷⁰, precum și de reglementările religioase specifice comunității căreia îi aparțin viitorii soți. În termen de 40 de zile de la oficierea căsătoriei, și pentru fiecare căsătorie oficiată, preotul transmite oficiului de stare civilă din raza teritorială în care a avut loc căsătoria, informațiile necesare pentru înregistrarea în registrul de căsătorii. Preotul care nu îndeplinește această obligație poate răspunde administrativ.

În *Malta*, Acordul încheiat între Sfântul Scaun și Republica Malta privind recunoașterea efectelor civile ale căsătoriilor canonice și a deciziilor autorităților și tribunalelor ecleziastice asupra acestor căsătorii reglementează efectele civile ale căsătoriilor oficiate conform normelor canonice ale bisericii catolice. Principiile consacrate în Acord au fost transpuse în legislația internă de Legea din anul 1995 pentru modificarea Legii privind căsătoria. Oficierea căsătoriei trebuie precedată de publicarea anunțului de căsătorie. Publicarea anunțului de căsătorie constă în afișarea acestuia la biroul

⁶⁹ *The Civil Law*,

<http://www.ur.gov.lv/faili/ENGLISH%20Normativie%20akti/civillikums.doc>
(accesat în februarie 22, 2016)

⁷⁰ *Civil Status Documents Law*

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Civil_Status_Documents_Law.doc (accesat în februarie 26, 2016)

de stare civilă, pe o perioadă de minimum 8 zile consecutive, fără a fi incluse zilele de sâmbătă, duminică sau alte zile de sărbătoare legală. De asemenea, anunțul se afișează în orașul, satul sau parohia din Malta în care domiciliază fiecare dintre viitorii soți. Anunțul de căsătorie se publică pe baza cererii semnate de viitorii soți.

Căsătoria se poate încheia în formă civilă⁷¹, sau în formă religioasă. Căsătoria civilă sau religioasă este validă numai dacă sunt îndeplinite sau respectate toate prevederile prezentei legi aplicabile acestuia sau căsătoriei, în general. Toate căsătoriile se încheie în prezența a cel puțin 2 martori. Căsătoria religioasă se încheie conform ritualurilor și uzanțelor unei biserici sau religii recunoscută și căreia îi aparțin unul sau ambii din viitorii soți sau în cadrul căreia profesează unul sau ambii viitori soți. Actul de căsătorie se completează și se transmite pentru înregistrare, imediat după căsătorie. Preotul parohiei trimite actul de căsătorie la biroul public de stare civilă, pentru înregistrare, în termen de 5 zile lucrătoare de la oficierea căsătoriei. După înregistrarea actului de căsătorie, directorul biroului public de stare civilă notifică înregistrarea preotului parohiei care a transmis actul de căsătorie.

În *Marea Britanie* conform Legii din anul 1949 privind căsătoria, există 4 tipuri de ceremonii de căsătorie ale căror efecte legale sunt recunoscute: căsătoria civilă, căsătoria oficiată conform riturilor Bisericii Angliei, căsătoria prin ceremonie religioasă non-anglicană și căsătoriile evreiești și cele ale sectei protestante Quaker. Căsătoria trebuie înregistrată în registrul de căsătorii al bisericii. Certificatul de căsătorie trebuie semnat de către soți, de cel puțin 2 martori și de persoana autorizată care a oficiat căsătoria. În lipsa acestei autorizații, la căsătoria religioasă este necesară prezența funcționarului de stare civilă. Toți preoții bisericilor anglicane sunt autorizați să înregistreze căsătoriile religioase pe care le oficiază.

Căsătoria poate avea loc într-o biserică anglicană dacă se face dovada că:

⁷¹ *Civil Code*,

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580> (accesat în martie 3, 2016)

- *unul din soți*: a locuit în parohie o perioadă de minimum 6 luni sau a fost botezat în respectiva parohie sau s-a pregătit pentru confirmare în respectiva parohie sau a participat la serviciile religioase obișnuite ale bisericii o perioadă de cel puțin 6 luni.

- *unul din părinții viitorilor soți, în orice perioadă de după nașterea acestuia*: a locuit în parohie o perioadă de cel puțin 6 luni sau a participat la serviciile religioase obișnuite ale bisericii o perioadă de cel puțin 6 luni.

- *unul din părinții sau bunicii unuia din viitorii soți* s-a căsătorit în biserica respectivei parohii.

Anunțul privind intenția de căsătorie trebuie citit în biserica fiecăruia dintre viitorii soți, precum și în biserica în care urmează a avea loc căsătoria, dacă aceasta este diferită de una din bisericile mai sus menționate. Anunțul se citește în biserică în 3 duminici în perioada de 3 luni care precedă căsătoria. Pentru persoanele care nu au împlinit vârsta de 18 ani este necesar consimțământul părinților iar minorii sub 16 ani nu au dreptul să se căsătorească. Pentru a fi legală, căsătoria trebuie să aibă loc între orele 8,00 și 16,00, în orice zi a săptămânii, în prezența a 2 martori. De regulă, căsătoriile au loc duminica. Din anul 2002, în anumite circumstanțe, biserica poate accepta oficierea religioasă a căsătoriei unei persoane care a fost căsătorită religios și a divorțat. Oficierea căsătoriei de către un alt preot decât cel al bisericii în care are loc ceremonia este posibilă, cu condiția ca acesta să aparțină bisericii anglicane, și cu acordul preotului bisericii în care se oficiază căsătoria.

În *Polonia*, s-a revizuit Codul familiei în anul 1998, ca urmare a ratificării Tratatului cu Sfântul Scaun. S-a introdus, astfel, posibilitatea viitorilor soți de a opta între o căsătorie civilă și o căsătorie canonică. Căsătoria canonică are efecte civile legale. În baza art.10 din Tratat, căsătoria canonică catolică are aceleași efecte pe care le are căsătoria încheiată conform legii poloneze. Căsătoria religioasă are efecte civile⁷² dar în cazul căsătoriei religioase,

⁷² Commission Internationale de l'État Civil, *Guide pratique international de l'état civil – Pologne*

<http://www.ciecl.org/GuidePratique/index.htm> (accesat în martie 5, 2016)

certificatul de căsătorie se întocmește de ofițerul de stare civilă. În absența înregistrării, căsătoria religioasă nu are efecte civile.

Oficierea căsătoriei religioase având efecte legale nu este limitată numai la biserica catolică, ci poate avea loc și în cadrul altor comunități religioase: ortodoxă, evanghelică-Augsburg, evanghelică reformată, evanghelică metodistă, baptistă, adventistă de ziua a 7-a, penticostală și evreiască. Căsătoriile încheiate în așezămintele religioase musulmane sunt considerate ca fiind ceremonii religioase fără caracter legal și obligatoriu. În consecință, pentru a avea efect legal, căsătoria religioasă trebuie precedată de căsătoria civilă. Ministrul de interne publică lista reprezentanților fiecărei biserici sau asociații de cult care au competența oficierei de căsătorii religioase cu efecte civile.

Ceremonia catolică de căsătorie prevede obținerea certificatului de constatare a inexistenței impedimentelor la căsătorie. Ofițerul de stare civilă competent eliberează viitorilor soți care doresc oficierea unei căsătorii religioase, un certificat constatat al inexistenței impedimentelor la căsătorie, după o verificare prealabilă. În lipsa acestui certificat constatat, căsătoria religioasă nu își produce efectele civile. Deasemenea, viitorii miri depun la biserica în care urmează a avea loc căsătoria, certificatul de constatare a inexistenței impedimentelor la căsătorie, certificatul de creștinare, declarația privind libertatea matrimonială, certificatul de anulare a căsătoriei de către biserica catolică, în cazul unei căsătorii anterioare desfăcute, hotărârea de divorț, în cazul unei căsătorii anterioare desfăcute pe cale judecătorească, declarațiile a 2 martori, certificatul de confirmare religioasă, cartea de identitate și certificatul de participare la cursul precanonic organizat de biserică.

Căsătoria religioasă trebuie înregistrată, în registrul de căsătorii, de ofițerul de stare civilă competent teritorial, imediat după primirea certificatului pe care oficiantul căsătoriei îl trimite în termen de 5 zile de la oficierea căsătoriei. Preoții care oficiază căsătorii răspund civil pentru nerespectarea condițiilor legale referitoare la încheierea căsătoriei religioase.

În *Portugalia*, ceremoniile de căsătorie romano-catolice pot avea loc în orice biserică autorizată în acest scop, conform legilor

canonice. Căsătoria romano-catolică nu trebuie precedată de căsătoria civilă. Potrivit art.1070 din Codul civil⁷³, legea canonică “definește și reglementează condițiile și efectele spirituale ale căsătoriei”, în timp ce legea civilă “definește și reglementează condițiile și efectele temporale ale căsătoriei.”

Ceremoniile de căsătorie oficiate de alte biserici sau culte sunt precedate de căsătoria civilă, în urma căreia se emite certificatul de căsătorie (art.1057 din Codul civil). Precizăm că apare textual menționat în codul civil, la art.1056: *Căsătoria este un contract permanent între două persoane de sex diferit, încheiat în scopul constituirii legitime a unei familii*. Catolicii celebrează căsătoria în forma stabilită de Biserica catolică. Cei care nu sunt catolici celebrează căsătoria în fața ofițerului de stare civilă, în condițiile și în formele stabilite de legea civilă. Preotul care oficiază o căsătorie prin încălcarea dispozițiilor legale, este sancționat cu pedepsele prevăzute de legea penală.

În *Slovenia*, căsătoria religioasă oficiată, în condițiile prevăzute de lege, de autoritățile bisericești autorizate în acest scop, are efecte legale. Căsătoria religioasă se oficiază, în prezența a 2 martori, de persoana autorizată de așezământul religios înregistrat, în condițiile dreptului canonic. Conform art.10 din Tratatul încheiat, în anul 2000, cu Vaticanul, oficierea căsătoriilor catolice este guvernată de legea canonică. În termen de 3 zile de la oficierea căsătoriei, preotul oficiant obligația de a trimite certificatul de căsătorie la biroul de stare civilă competent teritorial, în vederea înregistrării.

În *Spania*, legea organică nr.7/1980 privind libertatea religioasă prevede dreptul comunităților religioase de a încheia acorduri cu statul pentru reglementarea unor instituții religioase specifice, printre care și căsătoria religioasă cu efecte legale. În anul 1992, trei comunități religioase (protestantă, evreiască și musulmană) au încheiat acorduri de cooperare cu statul. Astfel, legea recunoaște legalitatea și validitatea căsătoriilor religioase catolice, protestante,

⁷³ *Code Civil Portugais*,

<http://www.juristoria.com/resources/CODE+CIVIL+PORTUGAIS.doc> (accesat în martie 9, 2016)

evreiești și musulmane.⁷⁴ Conform Codului civil⁷⁵ și acordurilor încheiate de comunitățile religioase cu statul, căsătoria religioasă își produce efectele legale din momentul oficierei. Pentru recunoașterea deplină a efectelor legale, certificatul căsătoriei religioase eliberat de biserică trebuie înregistrat în registrul de stare civilă competent teritorial.

În Spania, țară majoritar catolică, s-a păstrat tradiția catolică. Căsătoria catolică nu necesită proceduri civile preliminare. În vederea încheierii căsătoriei religioase, viitorii soți trebuie să prezinte preotului oficiant autorizat certificatele de naștere, certificatele de creștinare și certificatele de libertate matrimonială. În termen de o săptămână de la oficierea căsătoriei religioase, certificatul de căsătorie religioasă trebuie trimis la biroul de stare civilă competent teritorial pentru înregistrare. Solicitarea înregistrării poate fi făcută atât de către soți, cât și de preotul oficiant. Neînregistrarea căsătoriei nu aduce atingere validității căsătoriei.

Cuplurile care se căsătoresc în cadrul unei ceremonii protestante, islamice sau evreiești trebuie să obțină întâi autorizația de căsătorie emisă de autoritățile de stare civilă competente. Anterior oficierei căsătoriei, viitorii soți trebuie să se prezinte la funcționarul biroului de stare civilă competent teritorial. După verificarea capacității civile de căsătorie a părților contractante, acesta eliberează certificatul de capacitate care permite viitorilor soți să officieze căsătoria având efecte civile, în termen de 6 luni de la emitere, în fața preotului comunității religioase în cauză și a 2 martori. Înregistrarea căsătoriei oficiate în Spania în formă religioasă se efectuează prin simpla înregistrare a certificatului emis de respectiva biserică, care trebuie să conțină elementele prevăzute de legislația privind registrul de stare civilă.

⁷⁴ A se vedea Zoila Combalia, Maria Roca, *Religion and the Secular State of Spain*, International Center for Law and Religious Studies <http://www.iclrs.org/content/blurb/files/Spain.2a.pdf> (accesat în martie 5, 2016)

⁷⁵ Spanish Civil Code, www.mjusticia.gob.es/ (accesat în martie 15, 2016)

În *Suedia*, comunitățile religioase înregistrate în condițiile Legii privind comunitățile religioase⁷⁶, au dreptul de a oficia căsătorii religioase cu efecte legale depline. Conform dispozițiilor legale, statul poate delega unei comunități religioase, competența administrativă de drept public a oficierei căsătoriei religioase cu efecte civile depline. Ceremonia religioasă se efectuează în conformitate cu procedura de căsătorie specifică comunității religioase în cauză. Căsătoria religioasă oficiată într-un așezământ al Bisericii naționale, Biserica luterană, poate fi oficiată numai dacă unul sau ambii viitori soți sunt membri ai bisericii luterane. Bisericele au competența emiterii certificatelor de căsătorie.

În *România*, Constituția prevede în art.48 faptul că poate fi celebrată căsătoria religioasă doar după căsătoria civilă. Astfel, căsătoria poate fi una civilă și religioasă, căsătoria religioasă fiind facultativă.

Deputatul UDMR Szabó Ödön este inițiatorul unei propuneri legislative, alături de alți trei parlamentari UDMR și un parlamentar din grupul minorităților naționale, propunere prin care se dorește modificarea Legii 119/1996 cu privire la actele de stare civilă. Propunerea de modificare vizează posibilitatea ca viitorii soți care doresc celebrarea căsătoriei civile și a celei religioase în același loc, într-un lăcaș de cult, să poată să facă acest lucru. Astfel, toate documentele necesare și toată procedura preliminară rămân valabile doar că, viitorii soți pot opta ca ofițer de stare civilă să fie preotul care oficiază căsătoria religioasă, în lăcașul de cult.

Legea cultelor nr.486/2006 privind la libertatea religioasă și regimul general al cultelor este aceea care specifică în mod clar, cultele religioase recunoscute în România, astfel încât lăcaș de cult în care s-ar putea celebra căsătoria religioasă este unul care aparține cultelor recunoscute. Pe de altă parte și condiția prezenței celor doi martori rămâne una valabilă. Se schimbă doar locul oficierei căsătoriei și persoana care face acest lucru. Modelul urmat este cel al

⁷⁶ Act on religious communities signatures nr.1987:230
<http://www.government.se/content/1/c6/02/78/31/04636561.pdf> (accesat în martie 22, 2016)

Sloveniei. Inițiatorul proiectului, deputatul UDMR Szabó Ödön arată că, potrivit prevederilor legale, ofițeri de stare civilă pot fi șefii misiunilor diplomatice și ale oficiilor consulare de carieră ale României, comandanții de nave și aeronave, deci cu atât mai mult, susține el, clericii, în baza modificărilor legale, pot deveni ofițeri de stare civilă fără a deveni funcționari publici sau personal aflat în subordinea autorităților administrative locale.

Consiliul Legislativ al României, în luna ianuarie 2015 a avizat favorabil propunerea legislativă cu câteva observații și propuneri. În esență, viitorii soți pot astfel opta pentru celebrarea casătoriei civile și a celei religioase de aceeași persoană, un preot sau personal clerical al unui cult recunoscut în România. Testul propunerii legislative arată că documentația necesară încheierii căsătoriei cuprinde chiar actul de căsătorie completat de ofițerul de stare civilă de la serviciul public comunitar de evidență a persoanelor dar fără semnăturile celor doi martori și a preotului care oficiază căsătoria. Odată celebrată căsătoria, în termen de trei zile lucrătoare, soții trebuie să depună actul de căsătorie cu toate semnăturile pentru a le fi înmănat după înregistrarea în registru, certificatul de căsătorie. Dacă nu se respectă aceasta obligație se consideră căsătoria ca fiind neîncheiată și fără efecte juridice. Consiliul Legislativ a avizat favorabil dar propune ca preotul care oficiază casătoria să o înregistreze provizoriu într-un registru special ținut de unitatea de cult, urmând ca ea să producă efecte juridice și să aibe caracter definitiv doar după întocmirea actului de stare civilă la serviciul public comunitare de evidență a persoanelor.

Considerăm că este fericită soluția care ar da posibilitatea ca certificatul de căsătorie să fie remis imediat mirilor după celebrare, de către preot, astfel încât să producă efecte juridice imediat după exprimarea consimțământului la căsătorie. Preotul transmite certificatul și toate mențiunile legale autorității dar, înregistrările ulterioare nu afectează valabilitatea casătoriei ce își produce efecte imediat. Desigur trebuie modificate amplu prevederile legii actelor de stare civilă sub aspectul întocmirii certificatului de căsătorie ca act valabil în condițiile în care preotul este ofițer de stare civilă.

În martie 2015, Guvernul României și-a exprimat un punct de vedere raportat la propunerea legislativă. Punctul de vedere este unul negativ și invocă motivele pentru care nu poate fi ofițer de stare civilă preotul și nu consideră propunerea ca fiind una sustenabilă ci una care lăasă loc interpretărilor și ambiguităților. La data de 04.05.2015 propunerea legislativă a fost respinsă în Senat iar la data curentă, ea este transmisă Camerei Deputaților pentru a fi supusă dezbaterii. Camera Deputaților este cameră decizională.

III Concluzii

În unele state membre UE doar căsătoria civilă produce efecte legale, căsătoria religioasă nefiind legal recunoscută. Astfel, căsătoria civilă, efectuată de autoritățile de stare civilă teritorial competente, poate fi urmată sau nu de o ceremonie religioasă. Această situație o regăsim în Austria, Belgia, Bulgaria, Estonia, Franța, Lituania, Luxemburg, Olanda, Slovenia.

În Cehia, Cipru, Danemarca, Finlanda, Germania (din 2009, în anumite condiții), Grecia, Irlanda, Italia, Letonia, Malta, Marea Britanie, Polonia, Portugalia, Slovacia, Spania și Suedia căsătoria religioasă are efecte civile legale. Încheierea căsătoriei religioase este guvernată atât de legislația statului, cât și de reglementările religioase specifice.

În România, remarcăm faptul că tinerii, în condițiile în care societatea a urmat un anume parcurs de tehnologizare, sunt supuși unor influențe care nu sunt percepute cu întregul lor efect. Legat de căsătoria religioasă, deseori aceștia nu înțeleg semnificația profundă a acesteia și o percep doar ca pe o formalitate care trebuie îndeplinită. Considerăm cu atât mai mult că se impune ca viitorii miri să își asume responsabilitățile în cunoștință de cauză și nu din inerție. Educația religioasă cu privire la cununia religioasă este o necesitate iar propunerea legislativă inițiată de deputatul Szabó Ódön este binevenită și îndrăznim chiar să afirmăm că are o altă semnificație DA-ul rostit într-un lăcaș de cult, în fața unui ofițer de stare civilă,

preot. Pe de altă parte, autoritatea legislativă ar trebui să ia în calcul posibilitatea de a conferi recunoaștere legală actului de cununie religioasă ca act civil cu efecte juridice depline.

Bibliografie

1. Martine Segalen, *Historical Anthropology of the Family*, Melbourne, 2002
2. Arnold von Ghennepe, *The Rites of Passage*, London, 2004
3. Pierre Sauzeau, André Sauzeau, *La quatrième fonction: altérité et marginalité dans l'idéologie des Indo-Européens. Vérité des mythes*, Les Belles Lettres, Paris, 2012
4. James Parsons, *The Ancient Commonwealth*, în *American Law Register*, vol XX, Philadelphia, 1972
5. Michael Fontaine, Adele C. Scafuro, *The Oxford Handbook of Greek and Roman Comedy*, Oxford University Press, New York, 2014
6. Marcus Tullii Ciceronis, *De Legibus Libri*, II, 19, ediție îngrijită de Iohannis Vahleni, Berolini, 1883
7. William Smith, *A Smaller Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, London, 1868
8. Graham Anderson, *Greek and Roman Folklore: A Handbook*, Greenwood Press, London, 2006
9. Henry George Liddell, Robert Scott, Henry Drisler, *A Greek-English Lexicon*, volumul IX, 1883
10. Bruce W. Frier, Thomas A. J. McGinn, Thomas A. McGinn, *A Casebook on Roman Family Law*, Oxford University Press, New York, 2004
11. Brian K. Harvey, *Daily Life in Ancient Rome: A Sourcebook*, Indianapolis, 2016
12. *Epitola către Diognet*, V, 1-10, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. de Pr. dr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995,
13. Sfântul Ignatie Teoforul, *Către Policarp*, 5, 1, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979
14. Jean Gaudemet, *Le mariage en Occident: les mœurs et le droit*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987
15. Gabriel Le Bras, Jean Gaudemet Sirey, *Histoire du droit et des institutions de l'Église en Occident*, volumul III, Paris, 1955
16. St. Gregory of Nazianz, *Lettres*, trad. P. Gallay, Paris, 1967

17. Pr. Lector Dumitru Radu, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, în *Ortodoxia*, nr. 1-2(1978)
18. Lucien Anné Desclée, *Les rites des fiançailles et la donation pour cause de mariage sous le Bas-Empire*, L
19. Alexander P. Kazhdan ed., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. I, New York, 1990
- A. Arjava, *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford, 1996
20. Theophylactus Simocattas, *Historiae*, I, 10, 2-4, ed. C. de Boor, Leipzig, 1887
21. M. T. G. Humphreys, *Law, Power, and Imperial Ideology in the Iconoclast Era: C.680-850*, oxford, 2015
22. *Ecloga Leonis et Constantini, Epanagoge Basilii Leonis et Alexandri*, în *Collectio Librorum Juris Graeco-Romani*, ed. Carolus Eduardus Zachariae a Lingenthal, Lipsiae, 1852
23. P. P. Joannou, *Discipline generale antique*, tome I, *Les canons des conciles oecuméniques (II-IX s.)*, Grottaferrata, 1982
- A. Dain, *Les Nouvelles de Leon VI le Sage*, Paris, 1944,
24. John Meyendorff, *Căsătoria perspectiva ortodoxă*, ediția a doua, traducere de Cezar Login, Editura Renașterea/ Editura Patmos, Cluj Napoca, 2012
25. P. Noailles - A. Dain, *Les Nouvelles de Léon VI le Sage*, Paris, 1944
26. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990
27. V. Grumel, *Les Regestes des actes du Patriarcat de Constantinople, Le patriarchat byzantin*, series 1, Constantinople, 1936
28. K. Ritzer, *Le Mariage dans les Eglises chrétiennes du Ier au IX siècle*, Paris, 1962
29. Nicolae Iorga, *Byzance après Byzance, Continuation de l'Histoire de la vie byzantine*, Bucarest, 1971; Vasile Lupu ca următor al împăraților de Răsărit în tutelarea Patriarhiei de Constantinopole și a Bisericii ortodoxe, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913-1914); Muntele Athos în legătură cu țările noastre, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913 -1914); Fundațiile religioase ale domnilor români în Orient, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 36 (1913-1914); Donațiile românești pentru mănăstirile din Marea Marmara, în *Revista istorică*, nr. 7(1921); Legăturile românești cu Muntele Sinai, în *Academia Română. Memoriile secțiunii istorice*, nr. 3 (1932-1933); Domnitorii români Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu

- în legătură cu patriarhii Alexandnei, în Academia Română. Memoriile secțiunii istorice, seria a III-a, nr. 13 (1932-1933)*
30. Valentin A. Georgescu, *L'idée impériale byzantine et la réaction des réalités roumaines (XIVe-XVIIIe siècle). Idéologie politique, structuration de l'Etat et du droit*, în *Byzantina*, nr. 3 (1971), *Byzance et les institutions roumaines jusqu'à la fin du XV e siècle*, în *Actes du XIVe Congrès international des études byzantines*, Bucarest, 1971
 31. Pan. J. Zepos, *Byzantine Law in the Danubian Countries*, în *Balkan Studies*, 7 (1966)
 32. Lucian Predescu, *Contribuție la viața și opera lui Dragoș-Eustratie Logofătul*, în *Glasul Bisericii*, nr. 28 (1969), nr. 9–10
 33. Alin-Mihai Gherman, *Profil cultural. Eustratie Logofătul*, în *Un veac de aur în Moldova (1643–1743)*, București-Chișinău, 1996
 34. *Carte românească de învățătură 1646*, ediție îngrijită de Andrei Rădulescu, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1961
 35. *Pravila bisericească numită cea mică*, în *Colecțiune de legiurile României vechi și celei noi*, ed. de Ioan M. Bujoreanu, vol. III, Tipografia Academiei Române, București, 1885
 36. *Îndreptarea Legii 1652*, colecție îngrijită de Acad. Andrei Rădulescu, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1962
 37. Andreiu Șaguna, *Compendiu de drept canonic al unei Sănți Sobornicești și Apostolești Biserici*, ed. a III-a, Sibiu, 1913
 38. *Legiuirea Caragea*, Tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, București, 1865
 39. Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de legiurile României câte s au promulgatu pene la finele anului 1870*, Noua Typographie a Laboratoriloru Români, Bucuresci, 1873
 40. Alecsandru Ion I., *Codice civile*, Imprimeria Statului, Bucuresci, 1865
 41. Mircea Bric, *Reglementări juridice privitoare la familie în legislația austriacă și maghiară din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, în vol. *Politici imperiale în estul și vestul spațiului românesc*, Editura Universității din Oradea/Editura Cartdidact, Oradea/Chișinău, 2010
 42. Charalambos K. Papastathis, *Greece: A Faithful Orthodox Christian State. The Orthodox Church in the Hellenic Republic*, International Center for Law and Religious Studies
 43. Zoila Combalia, Maria Roca, *Religion and the Secular State of Spain*, International Center for Law and Religious Studies

Legislație:

44. Codul Civil din Germania, Grecia, Irlanda, Letonia, Spania, Portugalia
45. Codul Familiei din Polonia
46. Legea privind căsătoria din Cehia, Danemarca, Cipru, Finlanda, Marea Britanie, Grecia
47. Tratatul Sloveniei, Italiei, Poloniei și Malta cu Vaticanul
48. Commission Internationale de l'État Civil, *Guide pratique international de l'état civil - Grèce*